

پیش‌بینی صمیمیت زوجین از طریق الگوهای تربیتی خانواده

(با استفاده از نرم‌افزار spss و Smart pls)

نویسندگان:

اسماعیل پولادی، پروانه بیاتی

www.katibenovin.ir

سرشناسه	:	پولادی، اسماعیل، ۱۳۵۶ فروردین
عنوان و نام پدیدآور	:	پیش‌بینی صمیمیت زوجین از طریق الگوهای تربیتی خانواده (با استفاده از نرم‌افزار Smart pls و spss) / نویسندگان: اسماعیل پولادی، پروانه بیاتی.
مشخصات نشر	:	شیراز: کتیبه نوین، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۱۶۲ ص: جدول
شابک	:	978-600-8813-73-6: ۲۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	:	فیفا
یادداشت	:	کتابنامه
موضوع	:	خانواده‌ها -- جنبه‌های جامعه‌شناختی
موضوع	:	Families -- Sociological aspects
موضوع	:	صمیمیت
موضوع	:	Intimacy (Psychology)
موضوع	:	خانواده‌ها -- ایران -- نمونه‌پژوهی
موضوع	:	Families -- Iran -- Case studies
شناسه افزوده	:	سای، پروانه، ۱۳۵۷ آذر
رده بندی کنگره	:	۳۰۷/۳۰۶/۸۵
رده بندی دیویی	:	۳۰۶/۸۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۳۹۷۹۲۴

عنوان کتاب:	پیش‌بینی صمیمیت زوجین از طریق الگوهای تربیتی خانواده (با استفاده از نرم‌افزار Smart pls و spss)
نویسندگان:	اسماعیل پولادی، پروانه بیاتی
ناشر:	کتیبه نوین
نوبت چاپ:	اول ۱۳۹۷
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۸۸۱۳-۷۳-۶
شمارگان:	۱۰۰۰ جلد
سر ویراستار و صفحه آرا:	علی داودی
چاپ و صحافی:	گاندی
قیمت:	۲۰۰۰۰ تومان

پیشگفتار

خانواده یکی از عمومی‌ترین نهادهای اجتماعی می‌باشد که در تمامی جوامع وجود دارد و به عنوان مهم‌ترین پایگاه انتقال عناصر فرهنگی، عقاید، آداب، سخن، دانش‌ها و مهارت‌ها شناخته می‌شود؛ زیرا خانواده از یک سو زمینه‌ساز شکوفایی استعداد و رشد جسمی، اخلاقی، اجتماعی، عاطفی و عقلانی افراد می‌باشد و از سوی دیگر عامل مؤثری در ایجاد فرهنگ و تمدن بشری می‌باشد.

لذا صاحب‌نظران، تعلیم و تربیت، نهاد خانواده را مؤثرترین نهاد برای آموزش و پرورش غیررسمی و اولین فضای مساعد برای ایجاد عادات و مناسبات تربیتی می‌دانند.

بنابراین خانواده به عنوان اولین کانونی که فرد در آن قرار می‌گیرد، دارای اهمیتی شایان توجه بوده که نخستین تأثیرات محیطی را از آن دریافت داشته، تا جایی که حتی تأثیرپذیری فرد از سایر محیط‌ها می‌تواند نشأت گرفته از همین محیط خانواده باشد. خانواده پایه‌گذار بخش مهمی از سرنوشت انسان است و در تعیین سبک و خط‌مشی زندگی آینده، اخلاق، سلامت، و عملکرد افراد در آینده نقش بزرگی بر عهده دارد.

عواملی همچون نقش الگوهای تربیتی پدر، مادر، شیوه‌های سبک فرزندپروری والدین و الگوهای جهت‌گیری مذهبی والدین در محیط خانواده، میزبانان اصلی و تلویزیون، فضای مجازی و بی‌نهایت متغیر دیگر در خانواده وجود دارد که همگی آن‌ها بر جمعیت مناسبات و رفتارهای زندگی زوجین در آینده تأثیرگذار می‌باشد.

به همین دلیل خانواده به عنوان اولین نماینده جامعه که فرد سال‌های ابتدایی عمر خود را در آن می‌گذراند، وظیفه دارد که نوزاد وابسته، فاقد فرهنگ و لذت‌جو را به موجود خودباور، با فرهنگ و مسئولیت‌پذیر درآورد.

محیط خانواده در تربیت و چگونگی رفتارهای هر شخص، نقشی مهم را ایجاد نموده که در مشکل‌ترین مدرسه دنیا یعنی خانواده برای آدم‌سازی خدمت می‌کنند.

لذا با توجه به اینکه انسان در خانواده به دنیا می‌آید و اولین تعاملات خود را با محیط آغاز می‌کند. در این کانون اولیه تأثیر و تأثرات متقابل آغاز می‌شود و انسان کم‌کم در فرایند رشد و اجتماعی شدن قرار می‌گیرد. خانواده در عین حال که کوچکترین واحد اجتماعی است، مبنا و پایه

هر اجتماع بزرگ نیز می‌باشد؛ بنابراین در صورتی که خانواده به کارکردهای اساسی خود آشنایی نداشته باشد و نتواند عملکرد تربیتی خود را به نحو احسن انجام دهد باعث مشکلات بسیاری می‌گردد که از جمله مهم‌ترین آن‌ها تأثیرات نامطلوب بر صمیمیت مناسبات و رفتارهای زندگی مشترک افراد در آینده می‌گردد، زیرا هر یک از زوجین تربیت یافته در محیط خانواده می‌باشند که از آنجا وارد زندگی مشترک زناشویی می‌شوند.

لامارک و لوبله و دیگران، خانواده را مهم‌ترین کانونی می‌دانند که هر یک از زوجین از آن تغذیه می‌کنند و این ترتیب زوجین در کنار تأثیری که از هر یک از نهادهای اجتماعی می‌گیرند، با توشه‌ای که در خانواده خود دریافت کرده‌اند زندگی مشترک خود را تحت تأثیر قرار می‌دهند (حسینی، ۱۳۸۲: ۵).

بدین ترتیب سلامت خانواده و حکیم بنیان‌های آن از سوی سازمان‌ها و نهادهای حمایتی می‌تواند کمک مؤثری در تربیت بنیان‌های مناسبات و رفتارهای زندگی مشترک هر یک از زوجین داشته باشند؛ بنابراین خانواده را دارا بودن پیشینه‌ای به قدمت آفرینش، قدیمی‌ترین نهاد و واحد بنیادین اجتماع است که زندگی اجتماعی از آن آغاز می‌شود و اصلی‌ترین کانون آرامش، تعادل و شکل‌گیری شخصیت زوجین و یکی از مهم‌ترین کانون‌های تأثیرگذار بر صمیمیت مناسبات و رفتارهای زندگی مشترک زوجین می‌باشد. به توجه به اینکه همه دانشمندان علوم اجتماعی و جامعه‌شناسان، نقش خانواده را بیش از هر عامل دیگری در تربیت زوجین مؤثر می‌دانند، هر چند که عوامل دیگری همچون مدرسه، گروه‌های مسالان، رسانه‌های جمعی و ... بی‌تأثیر نیستند، اما در واقع این محیط خانواده است که شخصیت هر یک از زوجین در آن فرآیند جامعه‌پذیری را می‌آموزد و شخصیت هر یک از زوجین در آغوش تربیت خانوادگی رشد و شکل می‌گیرد. زوجین، خانواده را به عنوان الگویی محسوب می‌کنند که هم اثر مثبت و هم اثر منفی بر ساختار شخصیتی آنان می‌گذارد و این الگوپذیری و تقلید زوجین از خانواده امری انتخابی نیست بلکه آنان به صورت طبیعی به سوی آن قدم برمی‌دارند. به همین دلایل:

اولاً: اهمیت پرداختن به الگوهای تربیت خانوادگی می‌تواند به عنوان یکی از رکن‌های بنیادین اجتماع بشری در پویایی و انسجام زندگی مشترک هر یک از زوجین مثمر ثمر باشد.

دوماً: با توجه به نقش خانواده در اجتماعی شدن فرزندان، شکل‌گیری و رشد شخصیت افراد، اهمیت بررسی تأثیرگذاری آن بر مناسبات و رفتارهای زوجین ضروری به نظر می‌رسد.

سوماً: زوجین بر صمیمیت بیشتر در مناسبات و رفتارهای زندگی مشترک خود به الگوها و ارزش‌هایی نیاز دارند که بسیاری از این الگوها و ارزش‌ها در دوران کودکی تا نوجوانی بر ساختار شخصیتی آنان تأثیرگذاری خود را داشته است که در این پژوهش میزان تأثیرگذاری این الگوها و مؤلفه‌ها بررسی می‌گردد.

بنابراین خانواده به عنوان اولین نهاد جامعه‌پذیری و کهن‌ترین هسته طبیعی، در همه جوامع انسانی وجود داشته و بشر تاکنون نتوانسته است جایگزینی برای آن بیابد و این موضوع حضور همیشگی این نهاد اجتماعی و اهمیت وجودی آن را نشان می‌دهد. لذا اهمیت خانواده بسیاری از اندیشمندان را بر آن داشته که در حوزه‌های گوناگون و با رویکردهای متفاوت همچون الگوی تربیتی خانواده به تحقیق و بررسی در این موضوع بپردازد.

بنابراین در زمینه تأثیر خانواده بر مناسبات زندگی زوجین مطالعات فراوان و نظریات متعددی ارائه گردیده است.

از جمله جامعه‌شناسان که خانواده را نه به مثابه یک مورد و نه به عنوان یک مقوله صرفاً تاریخی، بلکه به مثابه یک نهادی اجتماعی می‌بینند که در حال پویایی است. در این رویکرد، خانواده به عنوان اولین نهاد اجتماعی، عاملی مهم در انتقال ارزش‌ها، تربیت نسلی و در نهایت تضمین‌کننده جامعه سالم و متعادل است.

نظریه‌های تکاملی، مبادله، کنش متقابل نمادین و کارکردی از جمله کارکردهای حوزه جامعه‌شناسی خانواده می‌باشند که هر یک از نگاه خاصی خانواده را مورد مطالعه قرار می‌دهند.

این کتاب تلاشی است جهت بررسی علمی با رویکردی جامعه‌شناختی در مورد نقش و تأثیر الگوهای تربیتی خانواده بر صمیمیت مناسبات و رفتارهای زندگی مشترک زوجین می‌باشد.

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵
فصل اول: اصطلاحات و مفاهیم کلیدی	۱۹
تعریف خانواده	۲۱
اهمیت خانواده در دوران کودکی	۲۳
اهمیت خانواده در دوران نوجوانی	۲۳
انگیزه تشکیل خانواده	۲۴
ویژگی خانواده	۲۷
نقش و کارکرد خانواده	۲۹
نگاهی به ازدواج در ایران در عصر گذر	۳۱
پدیده اجتماعی ازدواج	۳۲
ضرورت آموزش خانواده	۳۴
جایگاه خانواده در تربیت انسان	۳۵
دین‌داری و الگوی تربیت خانواده	۳۶
شیوه‌های تربیت دینی خانواده	۴۰
خانواده و رسانه	۴۱
نقش خانواده و رسانه در فرهنگ‌پذیری افراد جامعه	۴۲
تأثیر پیام‌های رسانه بر خانواده	۴۳
عوامل مرتبط با اختلافات خانوادگی	۴۴
تاریخچه تحول سبک خانواده در ایران	۴۵
انواع خانواده	۴۶
۱. خانواده گسترده و خانواده هسته‌ای	۴۶
۲. خانواده پدرسالار و خانواده مادرسالار	۴۷
۳. خانواده کامل و خانواده ناقص (تک همسر)	۴۹

۴۹	انواع خانواده از نظر تربیت
۴۹	۱. خانواده سختگیر
۵۱	۲. خانواده سهل گیر و آسان گیر
۵۲	۳. خانواده گسسته
۵۴	۴. خانواده دمکرات
۵۵	ابعاد خانواده در اندیشه نظریه پردازان علوم انسانی
۵۵	۱. ریخ
۵۶	۲. جامعه شناسی
۵۶	۳. حقوق
۵۷	۴. اقتصاد
۵۸	۵. روان شناسی
۵۹	۶. علوم سیاسی
۶۰	۷. علوم تربیتی
۶۳	فصل دوم: مبانی نظری
۶۵	جامعه شناسی خانواده
۶۶	نظریه کنش ارتباطی هابرماس
۶۷	نظریه کنش متقابل نمادین
۶۸	نظریه کارکردگرایی ساختاری و دیدگاه نهادی
۷۵	نظریه نقش جنسیتی پارسونز
۷۵	نظریه سبک الگوی خانواده بامریند
۷۷	۱. الگوی خانواده استبدادی (درخواست کنندگی بالا و پاسخ دهنده گی پایین)
۷۸	۲. الگوی خانواده رهایی و آزادگذاری (درخواست کنندگی پایین، پاسخ دهنده گی بالا)
۷۸	۳. الگوی خانواده اقتدار منطقی (درخواست کنندگی بالا و پاسخ دهنده گی بالا)
۷۹	۴. الگوی خانواده عمل گرایانه (التزام عملی)
۷۹	نظریه جهت گیری مذهبی گوردن آلپورت

۸۲	نظریه شبکه
۸۷	یک نظریه شبکه تلفیقی تر
۸۸	نظریه ماریج سکوت
۸۹	نظریه کاشت
۹۱	نظریه ماکس هور کهایمر
۹۱	نظریه خانواده محور
۹۲	نظریه موران
۹۳	نظریه خاص نقش (وابستگی متقابل)
۹۵	فصل سوم: چارچوب نظری
۱۰۳	فصل چهارم: روش‌شناسی نظریه و تحلیل آماری
۱۰۵	روش تحقیق
۱۰۵	جامعه آماری
۱۰۶	حجم نمونه
۱۰۶	روش نمونه‌گیری
۱۰۷	تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای پژوهش
۱۰۷	۱. متغیر وابسته صمیمیت مناسبات و رفتارهای زندگی مشترک زوجین
۱۰۸	۲. متغیر جهت‌گیری مذهبی والدین
۱۰۸	۳. متغیر الگوهای سبک فرزندپروری
۱۰۹	۴. متغیر الگوهای انسانی
۱۱۰	۵. متغیر الگوهای رسانه‌ای
۱۱۰	ابزار گردآوری داده‌ها
۱۱۱	۱. پرسشنامه مقیاس سنجش صمیمیت مناسبات و رفتارهای زندگی مشترک زوجین
۱۱۲	۲. پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی والدین
۱۱۲	۳. پرسشنامه الگوی سبک فرزندپروری
۱۱۲	۴. سازه نقش الگوهای تربیت خانوادگی انسانی و رسانه‌ای

۱۱۳.....	تجزیه و تحلیل آماری
۱۱۳.....	یافته‌های توصیفی پژوهش
۱۱۸.....	آمار استنباطی
۱۳۳.....	فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۱۳۵.....	نتیجه‌گیری
۱۴۱.....	پیشنهادهای
۱۴۵.....	منابع و مآخذ
۱۵۵.....	ضمیمه

مقدمه

خانواده یکی از گروه‌های اجتماعی است که ارتباطش با افراد به صورت رو در رو و چهره به چهره خواهد بود. در طول تمام تاریخ بشری و در سرتاسر جهان خانواده از تنوع ذاتی-فرهنگی برخوردار بوده و فرزندان هم تا مدت‌های مدیدی به بزرگان این نهاد تربیتی و مهم وابسته هستند. ارتباط با نقش خانواده در فرایند تربیتی و اجتماعی شدن یادآور می‌شود که شخصیت انسان، مادرزاد نیست، بلکه تحت فرایند اکتسابی است و در اصل به همین دلیل است که خانواده یکی از نهادهای مهم و کلیدی به شمار می‌آید و شخصیت اصلی و اولیه انسان در این نهاد شکل می‌گیرد (ایروانی، ۱۳۸۸: ۳۳). خانواده نهادی است که کلیدی و کانون رشد و آرامش بشری است که بر اساس طبیعت و فطرت الهی و نیازهای جسمی-روحي تشکیل می‌شود و انسان راه کمال خود را از طریق می‌پیماید. خانواده نهاد قدرتمند تربیتی است که بر نقش تربیتی آن تأکید فراوان شده است و استحکام و نقش‌آفرینی آن برای رفع دغدغه‌های والدین اجتناب‌ناپذیر است (اسلامی، ۱۳۹۴: ۳).

جامعه‌شناسان هم در همه فرهنگ‌ها خانواده را از بنیادین جامعه‌پذیری انسان‌ها می‌دانند و آن را اولین نهادی که اجتماعی شدن را به شخص می‌آموزد می‌دانند. تشکیل خانواده به واسطه نیاز به پیوند روانی، عاطفی انسان‌ها که ریشه در خصوصیات فطری دارد، صورت می‌گیرد؛ بنابراین خانواده به عنوان واحدی اجتماعی که دارای بیشترین و عدیقه‌ترین مناسبات انسانی می‌باشد، علاوه بر اینکه منبع اولیه نیازهای اساسی فرد محسوب می‌شود، موقعیت‌های متعددی را برای یادگیری و شکل‌گیری نگرش‌ها و تشکیل باورهای فرد فراهم می‌آورد.

خانواده در کنار مسؤولیت آموزشی و تربیتی، در رفع نیازهای جسمانی، روانی و انتقال ارزش‌های اجتماعی، نقش بسیار مؤثری دارد. فرد در بستر خانواده خواست‌های جامعه را می‌آموزد و این شناخت او را به گزینش رفتارهای معین رهنمون می‌سازد (مصلحی، ۱۳۹۱: ۲۵).

از آنجایی که انتخاب همسر، یکی از مهم‌ترین تصمیم‌هایی است که در تشکیل خانواده و زندگی اجتماعی گرفته می‌شود، اهمیت مسئله ایجاب می‌کند که با کنکاش عمیق‌تری به عوامل بیرونی مانند مذهب، طبقه اجتماعی، سن، تحصیلات و عوامل زیربنایی مانند ویژگی‌های شخصیتی توجه شود.

لذا آنچه در خانواده از اهمیت برخوردار است، توجه به ارزش‌های خانواده است. ارزش‌های خانواده از اساسی‌ترین عناصر یک نظام اجتماعی هستند که از طریق کنترل و هدایت آن‌ها می‌توان جامعه را به زوال یا تعالی کشاند. به عبارتی دیگر، اگر جامعه را به عنوان یکی از بنیادی‌ترین واحدهای اجتماعی بپذیریم، آنگاه هر واحد اجتماعی حداقل دارای دو بعد می‌باشد، اول بعد ساختاری که اشاره به منابع مادی و امکانات رفاهی دارد و دوم، بعد نهادی که اشاره به هنجارهای حاکم بر واحد اجتماعی می‌کند، می‌توان قسمت اول را بعد سخت‌افزاری و بعد دوم را قسمت نرم‌افزاری هر واحد اجتماعی (در اینجا خانواده) ذکر نمود. ارزش‌ها و هنجارها به صورت نامرئی در هر واحد اجتماعی مانند خانواده، سازمان و... حضور دائم دارند؛ به عبارت دیگر، تصور نهاد خانواده تنها بعد نرم‌افزاری آن یعنی ارزش‌ها و هنجارها، غیرممکن است.

هر چند در سال‌های اخیر یکی از عناصر پایه‌ای فرهنگ، یعنی خانواده دستخوش تغییر و تحولات بسیاری گردیده است، تغییرات در نوع ساختار و کارکردهای خانواده مشکلات و ظرفیت‌هایی را در کانون خانواده ایجاد کرده که پاره‌ای از تحولات مثبت و در برخی دیگر منفی ارزیابی می‌شود که در صورت استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و فرصت‌ها و امکانات، شرایط مطلوب مادی و معنوی را در مناسبات و رفتارهای زندگی زوجین فراهم نموده و در صورت غفلت از ساختارهای تأثیرگذار در تضعیف نهاد خانواده، بنیان‌های آن روز به روز متزلزل می‌شود.

لذا با توجه به اینکه تربیت به مفهوم فراهم آوردن زمینه برای پرورش استعدادهای درونی و به ظهور و فعلیت رساندن امکانات بالقوه درون خود و حوزه وسیعی از الگوهای تربیتی را در بر می‌گیرد و آنگاه که با پسوند خانواده بیاید، بدان معناست که در این نهاد کوچک ولی مهم اجتماعی تأثیرگذاری بسیاری بر افراد آن خانواده وجود دارد. به همین منظور الگوهای تربیت خانوادگی زوجین شناسایی و تبیین گردید که شامل الگوهای انسانی (پدر، مادر، معلمان و دوستان) و الگوهای رسانه‌ای (تلویزیون و فضای مجازی)، الگوی جهت‌گیری مذهبی والدین و الگوی سبک فرزندپروری مورد بررسی و تحقیق قرار گرفت. در این تحقیق شناخت و بررسی رابطه بین الگوهای تربیت خانوادگی بر مناسبات و رفتارهای زندگی مشترک زوجین و ارائه راهکارهایی جهت بهبود مناسبات و زندگی مشترک زوجین مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بنابراین برای سنجش صمیمیت مناسبات و رفتارهای زندگی مشترک زوجین الگوهایی همچون نقش تربیتی پدر، مادر، دوستان، معلمان، استفاده از فضای مجازی، تلویزیون، الگوهای جهت‌گیری مذهبی والدین و الگوهای سبک فرزندپروری می‌تواند در زمانی که هنوز هر کدام از زوجین به صورت مجرد و منزل پدری خود هستند از این الگوها تأثیرپذیری داشته و صمیمیت مناسبات و رفتارهای زندگی مشترکشان در دوران متأهلی از این عوامل تأثیرپذیری داشته باشند.

www.ketab.ir